

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ

1. Η ένταση του ηλεκτρικού πεδίου ενός ηλεκτρομαγνητικού κύματος, το οποίο διαδίδεται στο κενό στη διεύθυνση του άξονα Ox , έχει χρονική εξίσωση $E = 0,02\eta\mu 2\pi (10^8 t - \frac{x}{\lambda})$ (S.I.).

α. Να υπολογίσετε το μήκος κύματος του ηλεκτρομαγνητικού κύματος,

β. Να γράψετε την εξίσωση της έντασης του μαγνητικού πεδίου σε συνάρτηση με το χρόνο,

γ. Για τη λήψη αυτού του ηλεκτρομαγνητικού κύματος χρησιμοποιείται δέκτης με ιδανικό κύκλωμα LC, το πηνίο του οποίου έχει συντελεστή αυτεπαγωγής $L = 10 \mu\text{H}$. Να υπολογίσετε τη χωρητικότητα του πυκνωτή του κυκλώματος LC.

Δίνεται η ταχύτητα διάδοσης του ηλεκτρομαγνητικού κύματος στο κενό $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$ και για τις πράξεις: $\pi^2 = 10$.

Λύση

α. Συγκρίνοντας την εξίσωση της έντασης του ηλεκτρικού πεδίου που δίνεται στην εκφώνηση με τη γενική μορφή της χρονικής εξίσωσης της έντασης του ηλεκτρικού πεδίου ενός ηλεκτρομαγνητικού κύματος

$$E = E_{\max} \eta\mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{\lambda} \right) \text{ προκύπτει: } T = 10^{-8} \text{ s} \Rightarrow \mathbf{f = 10^8 \text{ Hz}} \text{ και } \mathbf{E_{\max} = 0,02 \text{ V/m}}$$

Από τη θεμελιώδη εξίσωση της κυματικής έχουμε: $c = \lambda f \Rightarrow \lambda = \frac{c}{f} \Rightarrow \lambda = \frac{3 \cdot 10^8}{10^8} \Rightarrow \mathbf{\lambda = 3 \text{ m}}$

β. Η γενική μορφή της εξίσωσης της έντασης του μαγνητικού πεδίου είναι η: $B = B_{\max} \eta\mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{\lambda} \right)$

Ισχύει $c = \frac{E_{\max}}{B_{\max}} \Rightarrow B_{\max} = \frac{E_{\max}}{c} \Rightarrow B_{\max} = \frac{2}{3} \cdot 10^{-10} \text{ T}$. Επομένως: $\mathbf{B = \frac{2 \cdot 10^{-10}}{3} \eta\mu 2\pi (10^8 t - \frac{x}{3})}$ (S.I.)

γ. Για να γίνει η λήψη του ηλεκτρομαγνητικού κύματος από το δέκτη, πρέπει η συχνότητα του ηλεκτρομαγνητικού κύματος να ταυτίζεται με την ιδιοσυχνότητα ταλάντωσης του κυκλώματος LC. Δηλαδή πρέπει να έχουμε συντονισμό του κυκλώματος LC. Η ιδιοσυχνότητα του κυκλώματος LC είναι:

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}$$

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Η συχνότητα του ηλεκτρομαγνητικού κύματος είναι $f_{H/M} = 10^8$ Hz. Επομένως:

$$f_{H/M} = f_0 \Rightarrow f_{H/M} = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow C = \frac{1}{f_{H/M}^2 \cdot 4\pi^2 \cdot L} \Rightarrow \mathbf{C = 2,5 \cdot 10^{-13} \text{ F}}$$

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

2. Η χρονική εξίσωση της έντασης του μαγνητικού πεδίου ενός ηλεκτρομαγνητικού κύματος, το οποίο δια-

δίδεται στο κενό και προς τη θετική φορά του άξονα $x'Ox$, είναι η $B = 4,5 \cdot 10^{-8} \eta\mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{6} \right)$ (S.I.).

α. Να υπολογίσετε την περίοδο T του ηλεκτρομαγνητικού κύματος.

β. Να γράψετε την εξίσωση της έντασης του ηλεκτρικού πεδίου του ηλεκτρομαγνητικού κύματος.

Το ηλεκτρομαγνητικό κύμα λαμβάνεται από ραδιοφωνικό δέκτη που περιλαμβάνει ιδανικό κύκλωμα LC.

γ. Εάν ο συντελεστής αυτεπαγωγής του πηνίου είναι $L = 1 \mu\text{H}$, για ποια τιμή της χωρητικότητας C του πυκνωτή συντονίζεται ο δέκτης στο συγκεκριμένο ηλεκτρομαγνητικό κύμα;

Όταν το ηλεκτρομαγνητικό κύμα εισέρχεται από το κενό σε διαφανές υλικό, καταγράφουμε ελάττωση κατά 10% στην ταχύτητα διάδοσης του, ενώ δεν παρατηρούμε καμία μεταβολή στη συχνότητα του.

δ. Να υπολογίσετε το μήκος κύματος του κύματος στο διαφανές υλικό.

Η ταχύτητα διάδοσης του ηλεκτρομαγνητικού κύματος στο κενό είναι $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$.

Δίνεται για τις πράξεις: $\pi^2 = 10$.

Λύση

α. Συγκρίνοντας τη δοθείσα εξίσωση $B = 4,5 \cdot 10^{-8} \eta\mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{6} \right)$ με την αντίστοιχη εξίσωση της θεωρίας

$$B = B_{\max} \eta\mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{\lambda} \right), \text{ προκύπτει: } \mathbf{B_{\max} = 4,5 \cdot 10^{-8} \text{ T}} \text{ και } \mathbf{\lambda = 6 \text{ m}}.$$

Από τη θεμελιώδη εξίσωση της κυματικής θεωρίας $c = \frac{\lambda}{T}$ προκύπτει:

$$c = \frac{\lambda}{T} \Rightarrow T = \frac{\lambda}{c} \Rightarrow T = \frac{6}{3 \cdot 10^8} \Rightarrow \mathbf{T = 2 \cdot 10^{-8} \text{ s}}$$

β. Η μέγιστη τιμή της έντασης του ηλεκτρικού πεδίου υπολογίζεται από τη σχέση:

$$c = \frac{E_{\max}}{B_{\max}} \Rightarrow E_{\max} = c \cdot B_{\max} \Rightarrow \mathbf{E_{\max} = 13,5 \frac{\text{V}}{\text{m}}}$$

Η γενική μορφή της εξίσωσης της έντασης του ηλεκτρικού πεδίου του κύματος είναι:

$$E = E_{\max} \eta\mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{\lambda} \right)$$

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Με αντικατάσταση των τιμών των μεγεθών στην προηγούμενη εξίσωση παίρνουμε:

$$E = 13,5\eta\mu 2\pi \left(10^8 \frac{t}{2} - \frac{x}{6} \right) \text{ (S.I.)}$$

γ. Για να συντονιστεί ο δέκτης στο συγκεκριμένο ηλεκτρομαγνητικό κύμα, πρέπει η ιδιοπερίοδος T_0 του κυκλώματος LC που περιλαμβάνει να γίνει ίση με την περίοδο T του κύματος. Δηλαδή, πρέπει να ισχύει:

$$T = T_0 \Rightarrow 2\pi\sqrt{LC} = T_0 \Rightarrow C = \frac{T_0^2}{4\pi^2 L} \Rightarrow C = \frac{4 \cdot 10^{-16}}{4\pi^2 \cdot 10^{-6}} \Rightarrow C = 10^{-11} \text{ F}$$

δ. Σύμφωνα με την εκφώνηση, η ταχύτητα διάδοσης v του ηλεκτρομαγνητικού κύματος στο διαφανές υλικό είναι: $v = c - 0,1c = 0,9c \Rightarrow v = 2,7 \cdot 10^8 \text{ m/s}$.

Εφόσον δεν μεταβάλλεται η συχνότητα του κύματος κατά την είσοδο του στο διαφανές υλικό, η θεμελιώδης

εξίσωση της κυματικής γράφεται: $v = \frac{\lambda'}{T} \Rightarrow \lambda' = v \cdot T \Rightarrow \lambda' = 2,7 \cdot 10^8 \cdot 2 \cdot 10^8 \Rightarrow \lambda' = 5,4 \text{ m}$

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

3. Δύο σύγχρονες πηγές ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων Π_1 και Π_2 βρίσκονται επάνω στον άξονα $x'Ox$ στις θέσεις $K(x_K = -1,7 \text{ m})$ και $\Lambda(x_\Lambda = +1,7 \text{ m})$, αντίστοιχα. Οι δύο πηγές παράγουν ηλεκτρομαγνητικά κύματα με συχνότητα $f = 3 \cdot 10^8 \text{ Hz}$. Ανιχνευτής ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων βρίσκεται επάνω στο οριζόντιο επίπεδο xOy στη θέση Z , με $(KZ) = r_1 < (\Lambda Z) = r_2$ και ανιχνεύει μέγιστο έντασης λόγω της συμβολής των κυμάτων στη θέση αυτή. Στο ευθύγραμμο τμήμα ΛZ και μεταξύ των θέσεων Λ και Z υπάρχουν έξι θέσεις στις οποίες ο ανιχνευτής δεν καταγράφει σήμα.

α. Να υπολογίσετε το μήκος κύματος λ των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων.

β. Να υπολογίσετε το πλήθος των θέσεων που βρίσκονται ανάμεσα στις δύο πηγές και επάνω στο ευθύγραμμο τμήμα $K\Lambda$ στις οποίες ο ανιχνευτής δεν θα κατέγραψε σήμα.

γ. Να προσδιορίσετε τη θέση του σημείου Θ του ευθύγραμμου τμήματος $K\Lambda$ το οποίο βρίσκεται επάνω στην ίδια υπερβολή με το σημείο Z .

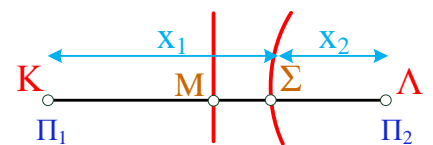
Η ταχύτητα διάδοσης του ηλεκτρομαγνητικού κύματος στο κενό είναι: $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$.

Λύση

α. Το μήκος κύματος λ των δύο κυμάτων υπολογίζεται με τη βοήθεια της θεμελιώδους εξίσωσης της κυματικής θεωρίας. Έχουμε: $c = \lambda f \Rightarrow \lambda = \frac{c}{f} \Rightarrow \lambda = \frac{3 \cdot 10^8}{3 \cdot 10^8} \Rightarrow \lambda = 1 \text{ m}$

β. Η απόσταση μεταξύ των δύο πηγών είναι: $d = |x_K| + |x_\Lambda| \Rightarrow d = 3,4 \text{ m}$

Θεωρούμε σημείο Σ του ευθύγραμμου τμήματος $K\Lambda$, ανάμεσα στις δύο πηγές, στο οποίο ο ανιχνευτής δεν καταγράφει σήμα, δηλαδή τα κύματα συμβάλλουν στο σημείο αυτό ακυρωτικά. Έστω x_1 και x_2 οι αποστάσεις του σημείου Σ από τις πηγές Π_1 και Π_2 αντίστοιχα, όπως δείχνει το ακόλουθο σχήμα.

Για το σημείο Σ ισχύει:

$$x_1 - x_2 = (2N + 1) \frac{\lambda}{2} \quad (1), \quad N = 0, \pm 1, \pm 2, \dots \quad \text{και}$$

$$x_1 + x_2 = d \quad (2)$$

προσθέτουμε κατά μέλη τις δύο παραπάνω και προκύπτει:

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

$$2x_1 = (2N+1)\frac{\lambda}{2} + d \Rightarrow x_1 = \frac{N\lambda}{2} + \frac{\lambda}{4} + \frac{d}{2} \Rightarrow x_1 = 0,5N + 0,25 + 1,7 \Rightarrow x_1 = 0,5N + 1,95 \text{ (m)}$$

Επίσης, πρέπει να ισχύει: $0 \leq x_1 \leq d \Rightarrow 0 \leq 0,5N + 1,95 \leq 3,4 \Rightarrow -1,95 \leq 0,5N \leq 1,45 \Rightarrow -3,9 \leq N \leq 2,9$

Άρα **$N = -3, -2, -1, 0, 1, 2$**

Επομένως, υπάρχουν 6 θέσεις επάνω στο ευθύγραμμο τμήμα ΚΛ, όπου ο ανιχνευτής δεν καταγράφει σήμα.

γ. Εφόσον μεταξύ των θέσεων Λ και Ζ

υπάρχουν έξι θέσεις ακυρωτικής συμβολής (θέσεις όπου ο ανιχνευτής δεν καταγράφει σήμα), η θέση Ζ βρίσκεται στην υπερβολή ενισχυτικής συμβολής με $N =$

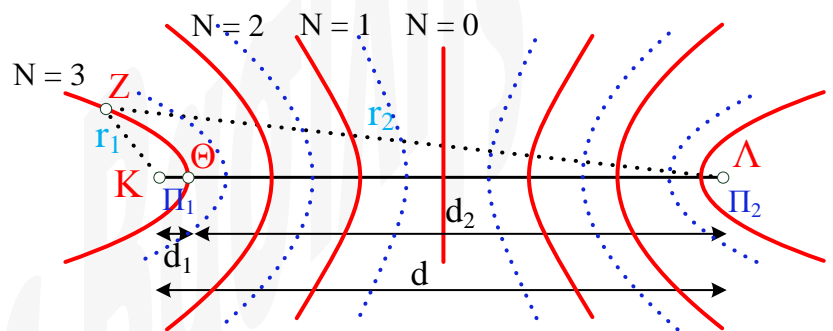
3, όπως φαίνεται στο σχήμα. Σύμφωνα με την εκφώνηση, το σημείο Θ ανήκει στην ίδια υπερβολή που ανήκει και το σημείο Ζ. Έτσι, εάν d_1 και d_2 είναι οι αποστάσεις της θέσης Θ από τις πηγές Π_1 και Π_2 αντίστοιχα, ισχύει η σχέση: $d_2 - d_1 = 3\lambda$ (3)

Επίσης, για τις αποστάσεις d_1 και d_2 ισχύει: $d_2 + d_1 = d$ (4)

Προσθέτοντας κατά μέλη τις σχέσεις (3) και (4), προκύπτει: $2d_2 = d + 3\lambda \Rightarrow d_2 = \frac{d + 3\lambda}{2} \Rightarrow d_2 = 3,2 \text{ m}$

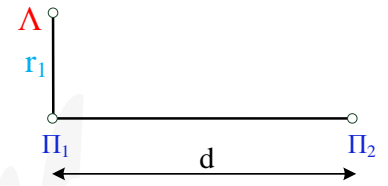
και $d_1 = d - d_2 \Rightarrow d_1 = 0,2 \text{ m}$.

Από τις αποστάσεις αυτές από τις πηγές μπορούμε αν θέλουμε να προσδιορίσουμε και τις θέσεις του Θ πάνω στον άξονα $x'x$, οι οποίες είναι: $x_{1\Theta} = -1,7 + 0,2 \Rightarrow \mathbf{x_{1\Theta} = -1,5 \text{ m}}$ και $x_{2\Theta} = -1,7 + 3,2 \Rightarrow \mathbf{x_{2\Theta} = 1,5 \text{ m}}$.

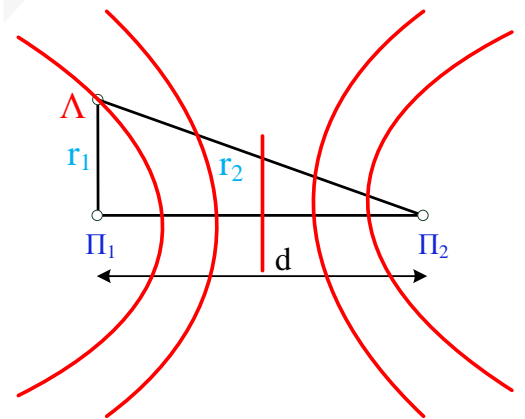
ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΚΥΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

4. Δύο σύγχρονες πηγές ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων Π_1 και Π_2 βρίσκονται στη διεύθυνση του άξονα $x'Ox$, και απέχουν μεταξύ τους απόσταση $d = 8$ m, όπως φαίνεται στο διπλανό σχήμα. Ένας ανιχνευτής ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων βρίσκεται σε ημιευθεία κάθετη στην $\Pi_1\Pi_2$ που περνάει από την Π_1 και σε απόσταση 6 m απ' αυτή. Η θέση αυτή είναι η πλησιέστερη στην Π_1 , όπου ο ανιχνευτής μπορεί να εντοπίσει μέγιστο έντασης λόγω της συμβολής των κυμάτων. Μεταξύ των πηγών και πάνω στο ευθύγραμμο τμήμα $\Pi_1\Pi_2$ υπάρχουν πέντε σημεία ενισχυτικής συμβολής. Να υπολογίσετε το μήκος κύματος των κυμάτων.

Λύση

Η συμβολή των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων έχει την ίδια φυσική ερμηνεία με τη συμβολή των μηχανικών κυμάτων. Η διαφορά των δρόμων που ακολουθεί το κύμα για να φτάσει από τις δύο σύγχρονες πηγές σ' ένα σημείο είναι η αιτία της εμφάνισης ακυρωτικής ή ενισχυτικής συμβολής σ' αυτό το σημείο. Το σημείο Λ είναι σημείο ενισχυτικής συμβολής και συνεπώς οι αποστάσεις του r_1 και r_2 από τις δύο πηγές ικανοποιούν τη σχέση: $r_1 - r_2 = N\lambda$ με $N = 0, \pm 1, \pm 2, \dots$

Αφού έχουμε πάνω στην $\Pi_1\Pi_2$ πέντε σημεία ενισχυτικής συμβολής θα έχουμε δύο υπερβολές δεξιά της μεσοκαθέτου την μεσοκάθετο και δύο αριστερά της μεσοκαθέτου όπως στο σχήμα. Επειδή $r_1 < r_2$, θα έχουμε:

$$N = 2. \text{ Άρα: } r_2 - r_1 = 2\lambda$$

$$\text{Είναι } r_1 = 6 \text{ m και } r_2 = \sqrt{8^2 + 6^2} = 10 \text{ m}$$

$$\text{Επομένως: } 2\lambda = r_2 - r_1 \Rightarrow \lambda = 2 \text{ m.}$$